

EFECTELE DECIZIILOR CURȚII CONSTITUȚIONALE ÎN DINAMICA APLICĂRII LOR

*John Marshall has made his decision, now let him enforce it!*¹

În ceea ce privește efectele deciziilor Curții Constituționale, sediul materiei îl constituie dispozițiile art.147 din Constituție. Din cadrul acestui text constituțional numai alineatul 4 are o aplicabilitate generală, în sensul că acesta își găsește aplicarea în raport cu toate deciziile Curții pronunțate în exercitarea atribuțiilor prevăzute de Constituție și Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale². Potrivit acestui alineat „*Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor*”.

Art.147 alin.(1) din Constituție stabilește, în privința legilor și ordonanțelor în vigoare, constatate ca fiind neconstituționale, că acestea „*își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept*”. Această prevedere constituțională este reluată, la nivel legal, prin art.31 alin.(3) din Legea nr.47/1992, iar art.147 alin.(4) din Constituție, raportat la alin.(1) din același articol, prin art.31 alin. (1) din aceeași lege. Rezultă, așadar, că nici Constituția, nici Legea nr.47/1992 nu reglementează expres situația legilor sau ordonanțelor care nu mai sunt în vigoare declarate neconstituționale, ceea ce înseamnă că a revenit Curții Constituționale rolul de a face interpretarea prevederilor art.147 alin.(4) din Constituție în privința efectelor deciziilor sale.

¹ Comentariu apocrif atribuit lui Andrew Jackson, președinte al Statelor Unite ale Americii în perioada 1829-1837 - în urma pronunțării hotărârii Curții Supreme de Justiție în cauza *Worcester v. Georgia*, 1832 - la adresa lui John Marshall, chief-justice al Statelor Unite ale Americii în perioada 1801-1835 și de al cărui nume se leagă doctrina *judicial review* promovată pentru prima oară în cauza *Marbury v. Madison*, 1803.

² Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.807 din 3 decembrie 2010.

Desigur, în privința excepției de neconstituționalitate, la nivel infraconstituțional, mai întâlnim și alte dispoziții legale, referindu-ne, aici, în special, la cele care vizează condițiile de admisibilitate ale acesteia³; relația dintre îndeplinirea condițiilor de admisibilitate și efectele deciziei Curții Constituționale este demonstrată în mod neechivoc prin faptul că stabilirea existenței legăturii cu cauza a textului legal criticat prin excepția de neconstituționalitate determină aplicarea deciziei de constatare a neconstituționalității în cauza dedusă judecării. De asemenea, astfel cum vom observa, o atare decizie își va găsi aplicarea în cauza din fața instanței *a quo* chiar și în situația în care excepția nu mai îndeplinește condițiile de admisibilitate prevăzute de lege la momentul soluționării sale de către Curtea Constituțională.

Având în vedere aceste premise, prelegerea va fi structurată în două părți corespondente celor două efecte principale ale deciziilor Curții Constituționale, astfel cum sunt ele conturate în jurisprudența instanței constituționale, respectiv aplicarea pentru viitor și caracterul general obligatoriu al acestor acte ale Curții.

I. Neretroactivitatea deciziilor Curții Constituționale

1. Constatarea neconstituționalității dispozițiilor din lege sau ordonanțe care sunt în vigoare la data pronunțării Curții Constituționale

„Decizia de constatare a neconstituționalității face parte din ordinea juridică normativă, prin efectul acesteia prevederea neconstituțională încetându-și aplicarea pentru viitor”⁴. Cu toate acestea, în mod formal, respectivele prevederi continuă, pe perioada în care sunt suspendate de drept, să fie în vigoare; numai Parlamentul sau Guvernul, după caz, au obligația de a abroga sau de a modifica respectivele acte normative, punându-le astfel de acord cu Constituția. Intervenția Parlamentului sau a

³ Dispozițiile art.29 alin.(1)-(3) din Legea nr.47/1992 prevăd: „(1) Curtea Constituțională decide asupra excepțiilor ridicate în fața instanțelor judecătorești sau de arbitraj comercial privind neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare, care are legătură cu soluționarea cauzei în orice fază a litigiului și oricare ar fi obiectul acestuia.

(2) Excepția poate fi ridicată la cererea uneia dintre părți sau, din oficiu, de către instanța de judecată ori de arbitraj comercial. De asemenea, excepția poate fi ridicată de procuror în fața instanței de judecată, în cauzele la care participă.

(3) Nu pot face obiectul excepției prevederile constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale”.

⁴ Decizia nr.847 din 8 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.605 din 14 august 2008.

Guvernului, în interiorul termenului în care dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept, în sensul celor stabilite prin decizia Curții Constituționale, reprezintă o expresie a caracterului definitiv și general obligatoriu al deciziilor instanței de contencios constituțional.

Constatarea neconstituționalității unui text de lege ca urmare a invocării unei excepții de neconstituționalitate trebuie să profite, în primul rând, aceluia care ridică excepția. În caz contrar, excepția de neconstituționalitate nu are legătură cu cauza, iar instanța judecătorească nu poate sesiza Curtea [potrivit art.29 alin.(5) din Legea nr.47/1992]. Că autorul excepției trebuie să fie primul beneficiar al deciziei prin care se constată neconstituționalitatea unei norme legale, o stabilește chiar legiuitorul care consacră revizuirea hotărârilor definitive pronunțate în cauzele în care a fost ulterior admisă excepția de neconstituționalitate, atât în materie civilă, cât și în materie penală, cale extraordinară de atac introdusă prin Legea nr.177/2010⁵.

Excepția de neconstituționalitate, fiind, de principiu, o chestiune prejudicială, adică o problemă juridică a cărei rezolvare trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care este conexă⁶ și un mijloc de apărare care nu pune în discuție fondul pretenției deduse judecătii⁷, nu poate constitui doar un instrument de drept abstract care să presupună aplicarea deciziilor de constatare a neconstituționalității numai raporturilor juridice care urmează a se naște, deci a unor situații viitoare ipotetice, întrucât și-ar pierde esențialmente caracterul concret⁸; totodată, neconstituționalitatea nu are numai o funcție de prevenție, întrucât ea vizează în primul rând situația concretă a cetățeanului lezat în drepturile sale prin norma criticată și doar apoi dreptul pozitiv, în ansamblul său, astfel încât are, în mod evident, și o funcție sancționatorie. De aceea, aplicarea pentru viitor a deciziilor Curții vizează, în mod primordial, situațiile juridice *pendinte*, deci cele care nu au devenit *facta praeterita* ca urmare a necontestării lor.

Se naște, astfel, întrebarea de a ști ce se înțelege prin cauze *pendinte*?

În primul rând, este cauză *pendinte* cea în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, indiferent dacă până la momentul publicării în Monitorul Oficial

⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.672 din 4 octombrie 2010.

⁶ A se vedea, Decizia nr.660 din 4 iulie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.525 din 2 august 2007.

⁷ A se vedea, Decizia nr.5 din 9 ianuarie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.74 din 31 ianuarie 2007.

⁸ De altfel, Curtea, prin Decizia nr.1615 in 20 decembrie 2011, a statuat că prin Decizia nr.766 din 15 iunie 2011 a readus controlul de constituționalitate pe cale de excepție la rigorile controlului de tip concret.

a deciziei prin care se constată neconstituționalitatea aceasta a fost soluționată definitiv și irevocabil. Prin exercitarea căii extraordinare de atac a revizuirii, decizia Curții Constituționale se va aplica acestei cauze.

În al doilea rând, din jurisprudența Curții, se desprinde ideea că o decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate se aplică numai în cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării acesteia, cauze în care respectivele dispoziții sunt aplicabile, precum și în cauzele în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate până la data sus menționată, altele decât cea în care a fost pronunțată decizia Curții Constituționale, soluționate definitiv prin hotărâre judecătorească, în această ipoteză decizia constituind temei al revizuirii⁹.

Distingem, raportat la momentul publicării în Monitorul Oficial a deciziei Curții Constituționale prin care este admisă o excepție de neconstituționalitate, între cinci ipoteze posibile, respectiv:

- cauze soluționate până la publicarea deciziei Curții Constituționale și în care a fost dispusă sesizarea Curții Constituționale¹⁰ cu o excepție având ca obiect dispoziția din lege sau ordonanță declarată neconstituțională;

- cauze soluționate până la publicarea deciziei Curții Constituționale și în care nu a fost dispusă sesizarea Curții Constituționale cu o excepție având același obiect;

- cauze aflate pe rolul instanțelor judecătorești în care a fost dispusă sesizarea Curții Constituționale cu excepția de neconstituționalitate respectivă până la publicarea deciziei Curții Constituționale;

- cauze aflate pe rolul instanțelor judecătorești în care sunt aplicabile dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale, dar în care nu a fost dispusă sesizarea Curții Constituționale cu excepția de neconstituționalitate respectivă până la publicarea deciziei Curții Constituționale;

- cauze care nu se aflau încă pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării deciziei.

În prima ipoteză, decizia de admitere a excepției de neconstituționalitate își produce pe deplin efectele, chiar Curtea arătând că o astfel de decizie se aplică „în cauzele în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate până la data sus-menționată [data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I – sn],

⁹ A se vedea, Decizia nr.223 din 13 martie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.256 din 18 aprilie 2012.

¹⁰ Ca moment al sesizării Curții Constituționale este considerată data actului de sesizare al instanței judecătorești (încheiere/sentință/decizie).

în această ultimă ipoteză, decizia pronunțată de Curtea Constituțională constituind temei al revizuirii potrivit art.322 pct.10 din Codul de procedură civilă”.

Reținem că, în această ipoteză, excepția de neconstituționalitate care vizează texte legale declarate neconstituționale va fi respinsă de Curtea Constituțională, în temeiul art.29 alin.(3) și (5) din Legea nr.47/1992, ca devenită inadmisibilă, întrucât actul de sesizare al Curții este anterior momentului publicării deciziei, iar nu ca inadmisibilă pur și simplu. O atare diferențiere este necesară pentru a sublinia că o astfel de cauză de inadmisibilitate nu este imputabilă nici părții care a invocat excepția de neconstituționalitate, nici instanței de judecată care a sesizat Curtea Constituțională¹¹. În acest mod, se marchează și faptul că partea a fost diligentă în a-și formula apărările necesare în cursul litigiului, inclusiv prin formularea de excepții de neconstituționalitate. Desigur, principial, un text legal nu poate fi declarat neconstituțional de două sau mai multe ori, întrucât ar fi afectată autoritatea de lucru judecat a deciziilor Curții Constituționale; de aceea, excepțiile de neconstituționalitate care tind spre o atare finalitate sunt respinse pe temei procedural, conform art.29 alin. (3) și (5) din Legea nr.47/1992, ca inadmisibile sau devenite inadmisibile, după distincția mai sus realizată. Însă partea nu poate fi sancționată pentru lipsă de diligență, întrucât, astfel cum am arătat mai sus, ea a folosit excepția de neconstituționalitate ca mijloc de apărare; faptul că instanța constituțională a admis în

¹¹ A se vedea, de exemplu: Decizia nr.100 din 29 iunie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.357 din 28 iulie 1999, în motivarea căreia, între altele, Curtea Constituțională a reținut că „*excepția a devenit inadmisibilă, aflându-se pe rolul Curții Constituționale, întrucât decizia menționată anterior nu era publicată la 15 martie 1999, data pronunțării încheierii de sesizare de către instanța de judecată*”; în același sens, sunt și Decizia nr.169 din 10 decembrie 1998, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.65 din 16 februarie 1999, sau Decizia nr.122 din 23 septembrie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.537 din 3 noiembrie 1999.

Mai mult, prin Decizia nr.349 din 10 noiembrie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.143 din 5 martie 2003, precum și Decizia nr.761 din 24 iunie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.593 din 7 august 2008, Curtea a arătat că „*deși decizia [de constatare a neconstituționalității – sn] nu a fost încă publicată în Monitorul Oficial al României, iar potrivit art.147 alin.(4) teza a doua din Constituție, "(...) De la data publicării, deciziile sunt obligatorii și au putere numai pentru viitor", sunt aplicabile în cauză prevederile art.29 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, care prevăd că "Nu pot face obiectul excepției prevederile constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale". Împrejurarea că decizia anterioară nu a fost încă publicată nu are relevanță față de Curte, soluția prin care s-a constatat neconstituționalitatea (...) fiindu-i opozabilă de la data pronunțării deciziei de admitere a excepției*”. În sens contrar acestei din urmă orientări jurisprudențiale, a se vedea cazurile izolate reprezentate de Deciziile nr.819 din 3 iulie 2008, nr.820 din 3 iulie 2008 și nr.821 din 3 iulie 2008 prin care au fost admise excepții ale unor texte de lege declarate, în prealabil, ca neconstituționale, prin Decizia nr.818 din 3 iulie 2008, toate cele patru decizii fiind publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.537 din 16 iulie 2008, precum și Decizia nr.884 din 10 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.558 din 23 iulie 2008, prin care, de asemenea, a fost reiterată soluția de admitere pronunțată în Decizia nr.823 din 7 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.551 din 22 iulie 2008.

prealabil excepția de neconstituționalitate cu același obiect, formulată într-o altă cauză, este o chestiune care nu depinde de comportamentul procesual al autorului excepției soluționate ulterior¹².

Într-o atare situație, respingerea excepției ca fiind inadmisibilă ar pune partea în imposibilitatea de a beneficia de efectele deciziei Curții, deci ale controlului pe care și ea l-a declanșat, împrejurare ce ar echivala cu o veritabilă sancțiune aplicabilă acesteia.

Observăm că, în ceea ce privește materia civilă, dispozițiile art.322 pct.10 din Codul de procedură civilă stabilesc că se poate cere revizuirea dacă, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională legea, ordonanța ori o dispoziție dintr-o lege sau dintr-o ordonanță care a făcut obiectul acelei excepții, iar în materie penală, dispozițiile art.408² din Codul de procedură penală prevăd că hotărârile definitive pronunțate în cauzele în care Curtea Constituțională a admis o excepție de neconstituționalitate pot fi supuse revizuirii, dacă soluția pronunțată în cauză s-a întemeiat pe dispoziția legală declarată neconstituțională. Or, astfel cum s-a arătat mai sus, pe cale jurisprudențială, Curtea a statuat în sensul că o decizie prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate profită și autorilor aceleiași excepții, invocate anterior publicării deciziei Curții, în alte cauze, soluționate definitiv. În mod implicit, în virtutea funcției sancționatorii a controlului de constituționalitate *a posteriori*, Curtea a interpretat în mod extensiv dispozițiile Codului de procedură civilă și Codului de procedură penală, astfel cum acestea au fost completate prin Legea nr.177/2010, lărgindu-le, practic, sfera de aplicare sub aspectul hotărârilor care sunt supuse revizuirii¹³.

¹² În schimb, atunci când Curtea respinge excepția de neconstituționalitate ca inadmisibilă, actul de sesizare este întotdeauna ulterior momentului publicării deciziei. În acest caz, norma juridică declarată neconstituțională fie era suspendată de drept, fie își încetase efectele în temeiul art.147 alin.(1) din Constituție, astfel încât o nouă sesizare a Curții ar fi lipsită de sens.

¹³ Curtea, prin Decizia nr.1422 din 20 octombrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.880 din 13 decembrie 2011, a menționat că „în practică pot apărea situații dificil de rezolvat ca urmare a eliminării suspendării de drept a cauzei pe perioada soluționării excepției de neconstituționalitate. Însă acest lucru nu echivalează *ab initio* cu neconstituționalitatea soluției legislative criticate, astfel încât instanțele judecătorești, prin practica lor, precum și legiuitorul, după caz, trebuie să găsească soluții care să acompanieze relația dintre instanțele judecătorești și cea constituțională și care să nu afecteze în vreun fel autoritatea deciziilor Curții Constituționale sau interesele părților din proces atunci când Curtea este sesizată cu o excepție de neconstituționalitate”. Așadar, cele stabilite, sub aspectul sferei de aplicare a cazului de revizuire prevăzut de art.322 pct.10 din Codul de procedură civilă, în Decizia nr.223 din 13 martie 2012 reprezintă o aplicare activă a dispozițiilor legale care au însoțit abrogarea fostului art.29 alin.(5) din Legea nr.47/1992. O asemenea aplicare a textului legal menționat constituie o veritabilă garanție a apărării drepturilor justițiabililor.

Având în vedere cele de mai sus, considerăm că, în cauzele soluționate până la publicarea deciziei Curții Constituționale și în care a fost dispusă sesizarea Curții Constituționale cu o excepție având ca obiect dispoziția din lege sau ordonanță declarată neconstituțională, efectele deciziei de constatare a neconstituționalității sunt complete, cererea de revizuire urmând a fi soluționată în acord cu decizia Curții, care modifică sau înlătură, după caz, pentru viitor toate efectele juridice pe care norma neconstituțională le produce în acel raport juridic.

În cea de-a doua ipoteză enunțată, decizia Curții nu se aplică, întrucât suntem în fața unei *facta praeterita*, cauza fiind definitiv și irevocabil soluționată. Prin urmare, se constată că acțiunea în justiție formulată a împiedicat definitivarea raportului juridic contestat numai pe perioada judecării sale, însă, în momentul în care instanța judecătorească a soluționat definitiv litigiul și raportul juridic în cauză și-a epuizat efectele juridice. Din momentul introducerii cererii în instanță și până la data soluționării definitive a cauzei, norma incidentă a beneficiat de o prezumție de constituționalitate, care nu a fost răsturnată decât ulterior pronunțării hotărârii prin care s-a tranșat în mod definitiv soarta litigiului. Incidența deciziei Curții Constituționale într-o atare cauză ar echivala cu atribuirea de efecte *ex tunc* actului jurisdicțional al Curții și ar nega autoritatea de lucru judecat de care se bucură hotărârile judecătorești definitive, ceea ce, în mod evident, este inadmisibil.

În următoarele două ipoteze, se constată că litigiile se află pe rolul instanțelor judecătorești și se încadrează în ceea ce Curtea Constituțională a calificat ca fiind cauze *pendinte* la momentul publicării deciziei sale de admitere a excepției de neconstituționalitate. Curtea nu a condiționat aplicarea deciziei sale în litigiile aflate în curs de ridicarea unei excepții de neconstituționalitate anterior publicării deciziei, întrucât ceea ce are relevanță în privința aplicării acesteia este ca raportul juridic guvernat de dispozițiile legii declarate neconstituționale să nu fie definitiv consolidat, iar nu exercitarea unui mijloc procesual de apărare¹⁴. De altfel, prin admiterea excepției, efectele deciziei Curții Constituționale se produc *erga omnes*. Or, o atare

¹⁴ Mai mult, în procedura de sesizare a Curții pot interveni și factori externi comportamentului procesual al părții, astfel că momentul dispunerii sesizării Curții de către instanța judecătorească poate fi ulterior celui la care partea a invocat efectiv excepția de neconstituționalitate. Ne gândim la situația în care, după ce partea a ridicat excepția de neconstituționalitate, instanța de judecată acordă un nou termen de judecată pentru ca părțile care nu sunt prezente să își exprime punctul de vedere cu privire la aceasta sau ca autorul excepției să formuleze note scrise; de asemenea, instanța de judecată poate amâna pronunțarea asupra cererii de sesizare a Curții Constituționale pentru a-și formula opinia prevăzută la art.29 alin.(4) din Legea nr.47/1992 sau pentru a cerceta condițiile de admisibilitate ale acesteia; în fine, în funcție de gradul de încărcare al instanțelor, termenele acordate pot fi mai scurte sau mai lungi.

condiționare nu ar fi avut nici o rațiune și ar fi produs și consecințe discriminatorii între cetățeni aflați în aceeași situație juridică, respectiv având calitatea de părți într-un litigiu în care dispozițiile declarate neconstituționale sunt aplicabile și a cărui soluționare depinde de decizia pronunțată de Curtea Constituțională.

În ultima ipoteză enunțată, chiar dacă acțiunea este introdusă în termenul de prescripție a dreptului, partea nu mai poate solicita aplicarea deciziei Curții Constituționale, din perspectiva acesteia fiind vizat un raport juridic epuizat¹⁵. În aceste cazuri, decizia Curții Constituționale se va aplica exclusiv în privința raporturilor juridice ce urmează a se naște după publicarea sa în Monitorul Oficial. Așadar, raportul juridic stabilit anterior publicării deciziei reprezintă o *facta praeterita* din perspectiva acestei decizii. Pronunțarea unei decizii a Curții Constituționale prin care se constată neconstituționalitatea unei norme legale nu poate constitui temei legal pentru o acțiune în justiție, întrucât, prin crearea situației litigioase, partea ar viza modificarea raporturilor juridice existente, cu consecința extinderii efectelor deciziei Curții pentru trecut. Or, o asemenea situație ar contraveni flagrant prevederilor art.147 alin.(4) din Constituție, care consacră expres efectul *ex nunc* al deciziilor instanței constituționale¹⁶.

La nivelul instanțelor judecătorești există o jurisprudență neunitară în privința aspectelor mai sus expuse ca rezultat al inconsecvenței modului de aplicare a deciziilor Curții Constituționale. Exemplificativ, menționăm două hotărâri ale Înaltei Curți de Casație și Justiție:

A) În Decizia nr.12 din 19 septembrie 2011¹⁷, pronunțată ca urmare a formulării unui recurs în interesul legii, se apreciază că persoanele vizate prin dispozițiile Legii nr.221/2009 pot invoca protecția art.1 din Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale numai în măsura în care la „data *pronunțării* deciziei Curții Constituționale¹⁸ exista o hotărâre definitivă” care să le fi confirmat dreptul.

¹⁵ A se vedea, în acest sens, Decizia nr.319 din 27 martie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.274 din 25 aprilie 2012.

¹⁶ Situația este similară celei survenite ca urmare a unei modificări legislative. Astfel, ori de câte ori o lege nouă modifică starea legală anterioară cu privire la anumite raporturi, toate efectele susceptibile a se produce din raportul anterior, dacă s-au realizat înainte de intrarea în vigoare a legii noi, nu mai pot fi modificate ca urmare a noii reglementări care trebuie să respecte suveranitatea legii anterioare.

¹⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.789 din 7 noiembrie 2011.

¹⁸ Decizia nr.1358 din 21 octombrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.761 din 15 noiembrie 2010, prin care s-a constatat neconstituționalitatea prevederilor art.5 alin.(1) lit. a) teza întâi din Legea nr. 221/2009 privind condamnările cu caracter politic și măsurile administrative asimilate acestora, pronunțate în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989.

Întrucât la data publicării deciziei Curții Constituționale, cererile în materia Legii nr.221/2009 erau supuse unui triplu grad de jurisdicție (fond, apel, recurs), înseamnă că numai hotărârile care au ajuns să fie judecate în fond și apel și au devenit definitive, după distincțiile prevăzute de art.377 alin.1 pct.2 și 3 din Codul de procedură civilă, până la **momentul publicării deciziei Curții** pot fi considerate un „bun” în sensul protocolului sus-menționat. Argumentul determinant în acest sens este acela că „deși dreptul stabilit prin hotărâri definitive era unul revocabil, întrucât nu fusese epuizat exercițiul căilor de atac, această revocabilitate trebuie apreciată din perspectiva căii extraordinare de atac ce mai putea fi exercitată și care nu permitea decât un control de legalitate **asupra temeiului juridic incident la momentul pronunțării hotărârii definitive**”.

Deși nu menționează expres în acest raționament al său dispozițiile art.147 alin. (4) din Constituție, transpare ideea că deciziile Curții aplicându-se numai pentru viitor nu pot aduce atingere unor drepturi definitiv câștigate sau situațiilor juridice deja constituite, ceea ce, pe cale de interpretare o constituie și hotărârile definitive.

B) Însă, aceeași Curte, prin Decizia nr.5880 din 8 iulie 2011, arată că „deși instanța de apel - Curtea de Apel București - Secția a III a civilă și pentru cauze cu minori și de familie, Decizia civilă nr.551/A din 7 octombrie 2010 - s-a raportat, atunci când a stabilit cuantumul despăgubirilor acordate reclamantei, la criteriile în materie consacrate de lege, doctrină și jurisprudență, acest demers a fost raportat la plafonarea impusă de Ordonanța de urgență a Guvernului nr.62/2010 în privința cuantumului despăgubirilor.

Dispozițiile art.I pct.1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.62/2010, prin care s-a modificat art.5 alin.(1) lit.a) din Legea nr.221/2009, stabilindu-se o limitare a cuantumului despăgubirilor acordate persoanelor care au suferit condamnări politice sau care au făcut obiectul unor măsuri administrative cu caracter politic, au fost însă declarate neconstituționale prin Decizia Curții Constituționale nr.1354/2010, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.761 din 15 noiembrie 2010. Or, potrivit art.147 alin. (4) din Constituție, deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii, iar potrivit art.147 alin. (1), dispozițiile constatate neconstituționale își încetează efectele juridice în 45 zile de la publicarea deciziei în Monitorul Oficial.

În consecință, ca efect al deciziei Curții Constituționale nr.1354/2010, în prezent nu mai există o limitare a cuantumului despăgubirilor ce pot fi acordate în temeiul art.5 alin.(1) lit.a) din Legea nr.221/2009, astfel că soluția curții de apel, aceea de

cuantificare a daunelor morale în funcție de plafonul impus de Ordonanța de urgență a Guvernului nr.62/2010, și-a pierdut fundamentul juridic.

Așa fiind, față de motivul de ordine publică referitor la efectele Deciziei Curții Constituționale nr.1354/2010, invocat din oficiu, care se circumscrie dispozițiilor art.304 pct.9 din Codul de procedură civilă, se impune admiterea tuturor recursurilor și casarea deciziei recurate cu trimitere la aceeași curte de apel, pentru ca judecata să fie reluată pe aspectul cuantificării daunelor morale, **ținându-se seama că nu mai există o limitare a cuantumului daunelor morale ce pot fi acordate în temeiul art.5 alin.(1) lit.a) din Legea nr. 221/2009**”.

Așadar, în primul caz, Înalta Curte de Casație și Justiție ajunge la concluzia că decizia Curții Constituționale nu este aplicabilă acelor cauze care se află în stadiul procesual al recursului, întrucât analiza instanței de recurs poartă **asupra temeiului juridic incident la momentul pronunțării hotărârii definitive, care, prin ipoteză este anterioară datei de 15 noiembrie 2010**, pe când în cel de-al doilea caz, Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de recurs, admite recursul aplicând **temeiul juridic incident după momentul pronunțării hotărârii definitive, respectiv cel existent după 15 noiembrie 2010, în condițiile în care hotărârea recurată a fost pronunțată la 7 octombrie 2010**. În acest ultim caz, apreciază că decizia Curții Constituționale este aplicabilă dacă judecarea cauzei se află în stadiul procesual al recursului, deci, chiar dacă există o hotărâre definitivă.

Or, considerăm că, indiferent de momentul pronunțării hotărârii definitive, chiar dacă suntem în faza procesuală a recursului, temeiul legal incident trebuie stabilit în funcție de decizia Curții Constituționale. Un argument în acest sens, este și decizia Curții Constituționale nr.1222 din 12 noiembrie 2008¹⁹, care a constatat existența unui conflict juridic de natură constituțională între Președintele României și puterea judecătorească reprezentată de Înalta Curte de Casație și Justiție, în condițiile neluării în considerare de către acesta din urmă, în faza procesuală a judecării recursului, a unei decizii a Curții Constituționale prin care se constatare neconstituționalitatea unor dispoziții de lege²⁰, ca urmare a ridicării unei excepții în faza procesuală a fondului acelei cauze. În speță, Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul formulat împotriva unei sentințe pe considerentul că, la momentul introducerii cererii de

¹⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.864 din 22 decembrie 2008.

²⁰ Este vorba de Decizia nr.384 din 4 mai 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.451 din 24 mai 2006.

chemare în judecată de către reclamant, textul de lege care constituia temeiul cererii nu era declarat neconstituțional, iar decizia Curții Constituționale, pronunțată ca urmare a sesizării formulate chiar în acea cauză, are efecte numai pentru viitor și nu se poate aplica acestei cauze.

Așadar, în opinia noastră, decizia Curții Constituționale își găsește aplicarea (1) atât timp cât raportul juridic contestat nu a fost epuizat prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive și irevocabile (2) chiar dacă s-a pronunțat o atare hotărâre judecătorească, dacă în cursul procesului a fost invocată excepția de neconstituționalitate de către una dintre părți sau de instanță, din oficiu, și s-a dispus sesizarea Curții Constituționale până la momentul publicării deciziei de constatare a neconstituționalității dispozițiilor legale. În primul caz, instanța de judecată aplică nemijlocit decizia Curții Constituționale, pe când în cel de-al doilea caz, aplicarea este condiționată de exercitarea căii de atac a revizuirii hotărârii judecătorești definitive de către partea interesată.

2. Constatarea neconstituționalității dispozițiilor din lege sau ordonanțe care nu mai sunt în vigoare la data pronunțării Curții Constituționale

În acest domeniu există o jurisprudență relativ nou conturată – începând cu anul 2011 -, iar Curtea Constituțională, spre a preîntâmpina divergențele de interpretare a efectelor deciziilor sale, a adoptat o atitudine mult mai activă, determinând și arătând în considerentele deciziilor sale efectele pe care acestea le produc.

Prin Decizia nr.1615 din 20 decembrie 2011²¹, Curtea a statuat că „nu pot fi supuse controlului judecătoresc acele raporturi juridice care s-au născut sub imperiul celor două legi care nu mai erau în vigoare (Legea-cadru nr.330/2009 și Legea-cadru nr.284/2010) și s-au stins înainte de data publicării prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, Partea I”.

O atare decizie „nu produce efecte retroactive, ci exclusiv pentru viitor. Dispozițiile neconstituționale nu se vor mai aplica în cauza în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate și nici în cauzele pendinte în fața instanțelor judecătorești în care respectivele dispoziții sunt aplicabile. Așa fiind, efectele deciziei de admitere se limitează exclusiv asupra aplicării în timp a dispoziției sancționate, căreia i se refuză ultraactivitatea întemeiată pe principiul «tempus regit actum», iar nu

²¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.99 din 8 februarie 2012.

și asupra existenței normei în dreptul pozitiv, care, în urma abrogării sau ajungerii la termen survenite anterior momentului în care se realizează controlul de constituționalitate, a trecut în stare pasivă. Cu alte cuvinte, decizia Curții prin care se admite excepția de neconstituționalitate este general obligatorie și are putere numai pentru viitor în toate situațiile juridice în care norma care nu mai este în vigoare continuă să-și producă efectele juridice neconstituționale, în virtutea principiului «*tempus regit actum*»²².

Cu alte cuvinte, decizia Curții urmează a se aplica tuturor raporturilor juridice care nu s-au stins încă la data publicării deciziei, respectiv tuturor cauzelor care se află pe rolul instanțelor judecătorești și cărora li se aplică în continuare dispozițiile legale declarate neconstituționale, precum și, pe calea revizuirii, cauzei/cauzelor în care a fost ridicată excepția, dar care, între timp, din cauza eliminării suspendării de drept a judecării pe durata soluționării excepției au fost soluționate definitiv și irevocabil.

II. Caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale

Din cele expuse mai sus, pe lângă problemele care vizează aplicarea pentru viitor a deciziilor Curții Constituționale, s-a adus în prim plan necesitatea ca prin chiar considerentele deciziilor să se arate în mod expres efectele pe care acestea le produc pentru a se putea determina în concret ce presupune caracterul general obligatoriu al acestora.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra problematicii ce face obiectul prezentei prelegeri, trebuie să distingem între deciziile Curții în funcție de tipologia acestora. În funcție de acest criteriu, clasificăm deciziile în:

1. **Decizii simple sau extreme**, prin care se constată neconstituționalitatea integrală sau parțială a legii ori a ordonanței, ori prin care se constată constituționalitatea acestora în raport cu criticile de neconstituționalitate formulate.

Deciziile Curții Constituționale prin care s-a constatat neconstituționalitatea unor legi sau ordonanțe ori a unor dispoziții din acestea sunt general obligatorii (*erga*

²² A se vedea, în acest sens, și Decizia nr.766 din 15 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.849 din 3 august 2011.

omnes) și nu limitate doar la părțile din procesul în cadrul căruia a fost ridicată excepția (*inter partes*)²³.

2. **Decizii interpretative sau intermediare**, denumite în doctrină și decizii cu rezervă de interpretare. De cele mai multe ori, cu privire la aceste decizii, Curtea folosește expresia „prevederile [...] sunt constituționale numai în măsura în care...”²⁴ sau „admite excepția de neconstituționalitate și constată că prevederile [...] sunt neconstituționale în măsura în care...”²⁵. În primul caz, arătând înțelesul constituțional al normei contestate, Curtea dispune că numai acest înțeles poate fi aplicat de instanța judecătorească, orice altă interpretare a normei fiind *eo ipso* neconstituțională, iar, în al doilea caz, Curtea constată neconstituționalitatea unei anumite interpretări a textului legal, arătând care înțeles sau interpretare a normei instanța de judecată nu mai poate să aplice, orice altă interpretare fiind în acord cu Legea fundamentală.

1.1. Deciziile prin care se constată constituționalitatea dispozițiilor legale criticate. La o primă vedere, s-ar părea că nu există nici un fel de dificultate în privința aplicării deciziilor simple de respingere a excepției de neconstituționalitate, întrucât în acest caz legea sau ordonanța își mențin prezumția de constituționalitate și, prin urmare, ele trebuie să fie aplicate de instanțele de judecată și de celelalte autorități publice. Au apărut însă probleme la aplicarea dispozițiilor Legii nr.119/2010 privind stabilirea unor măsuri în domeniul pensiilor²⁶, dispoziții referitoare la eliminarea cvasimajorității pensiilor de serviciu asupra cărora Curtea s-a pronunțat prin decizie în sensul constituționalității și convenționalității acestora²⁷. Instanțele

²³ Curtea, prin Decizia nr.169 din 2 noiembrie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.151 din 12 aprilie 2000, a statuat că deciziile de constatare a neconstituționalității „pronunțate în cadrul soluționării excepțiilor de neconstituționalitate nu produc doar efecte relative, *inter partes*, în cadrul procesului în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, ci produc efecte absolute, *erga omnes*. [...] De altminteri, Curtea Constituțională reține că, indiferent de orice argumente care, într-un fel sau altul, ar tinde la concluzia că deciziile Curții Constituționale, pronunțate în cadrul soluționării excepțiilor de neconstituționalitate, nu ar produce efecte *erga omnes* fac abstracție de imposibilitatea ca o prevedere legală a cărei neconstituționalitate a fost stabilită - în mod definitiv, pe căile și de către autoritatea prevăzute de Constituție - să se mai aplice încă”.

²⁴ Decizia nr.121 din 16 octombrie 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.101 din 27 mai 1996, Decizia nr.766 din 15 iunie 2011, precitată, Deciziile nr.223 și 224 din 13 martie 2012.

²⁵ Deciziile nr.818, 819, 820, 821 din 3 iulie 2008, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.537 din 16 iulie 2008 sau Decizia nr.349 din 19 decembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.240 din 10 aprilie 2002 etc.

²⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.441 din 30 iunie 2010.

²⁷ A se vedea, în cadrul controlului *a priori* de constituționalitate, Decizia nr.871 din 25 iunie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.433 din 28 iunie 2010, iar cu privire la controlul *a posteriori* de constituționalitate exemplificativ menționăm Decizia nr.1283 din 29

judecătorești, nerespectând întru totul deciziile Curții, au generat o practică neunitară, refuzând de la aplicare respectivele dispoziții pe motiv că ar contraveni prevederilor art.1 din Protocolul adițional la Convenție. Ulterior, prin Decizia de admisibilitate din 7 februarie 2012, soluționând cererile nr.45312/11, nr.45581/11, nr.45583/11, nr.45587/11, nr.45588/11, în cauzele conexe *Ana Maria Frimu, Judita Vilma Timár, Edita Tankó, Márta Molnár și Lucia Ghețu împotriva României*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit convenționalitatea reducerii cuantumului pensiei și implicit a dispozițiilor legale care o reglementau.

Evident se pune problema unei greșite înțelegeri și aplicări a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, mai exact a dispozițiilor art.1 din Protocolul adițional al acesteia, de către instanțele judecătorești²⁸. Este inadmisibil ca una și aceeași hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului să fie interpretată în mod cu totul diferit de instanțele naționale²⁹. Este de observat că în privința problemei care a incitat atâtea controverse (transformarea pensiei de serviciu în pensie de drept comun prin eliminarea părții necontributive a acesteia cu consecința diminuării corespunzătoare a cuantumului drepturilor de pensie încasate), Curtea

septembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.826 din 22 noiembrie 2011, Decizia nr.1482 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.154 din 8 martie 2012, Decizia nr.154 din 23 martie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.251 din 13 aprilie 2012.

²⁸ Spre a evita o asemenea situație, Curtea Constituțională italiană a stabilit, prin Deciziile nr.348/2007 și nr.349/2007, că atunci când judecătorul *a quo* consideră că un text de lege contravine unui tratat internațional se naște o problemă de constituționalitate a cărei rezolvare aparține competenței Curții Constituționale.

Astfel, standardul de referință este unul aplicat în două trepte și presupune următoarele etape:

- Curtea Constituțională verifică dacă există un conflict între norma contestată, supusă controlului de constituționalitate, și prevederile tratatului internațional, în cazul nostru Convenția pentru apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale (CEDO), astfel cum este interpretată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și dacă un asemenea conflict poate fi soluționat printr-o interpretare adaptativă;

- Curtea verifică dacă norma CEDO este compatibilă cu ordinea constituțională italiană. În această etapă, fiind fidelă dreptului viu, va lua în considerare textul astfel cum este interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Acest test este necesar pentru a „constituționaliza” norma internațională, operațiune ce se poate efectua doar dacă norma în cauză nu cuprinde nici un element de neconstituționalitate .

Dacă în urma acestui text constată că prevederea legală internă este contrară unui text al CEDO, iar acest text este constituțional, înseamnă că legea națională contravine în mod implicit art.117 alin.(1) din Constituție, potrivit căruia „puterea legislativă aparține statului și regiunilor în conformitate cu Constituția și în limitele stabilite de dreptul Uniunii Europene și de obligațiile internaționale”. Rezultă că judecătorul *a quo* nu mai poate soluționa un conflict între norma internă și cea internațională, acordându-i acesteia din urmă prioritate de aplicare, ci, fiind vorba de un conflict de constituționalitate, competența de judecare aparține Curții Constituționale. A se vedea, în acest sens, F. Biondi dal Monte, F. Fontanelli – *The Decisions no.348 and 349/2007 of the Italian Constitutional Court: The Efficacy of the European Convention in the Italian Legal System* în *German Law Journal* vol.9, nr.7/2008, p.917 și următoarele.

²⁹ Este vorba mai ales de Hotărârea din 12 octombrie 2004, pronunțată în cauza *Kjartan Asmundsson împotriva Islandei* Hotărârea din 26 noiembrie 2002, pronunțată în cauza *Buchen împotriva Republicii Cehe*, sau Hotărârea din 12 aprilie 2006, pronunțată în cauza *Stec și alții împotriva Regatului Unit*.

Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că o recalculare a pensiilor astfel cum a fost realizată prin Legea nr.119/2010 nu încalcă art.1 din Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, reiterând, practic, motivarea Curții Constituționale la care face trimitere³⁰, și a respins cererea reclamanților cu acest obiect ca inadmisibilă, în schimb a declarat admisibilă cererea întemeiată pe practica neunitară a instanțelor judecătorești. Or, în aceste condiții, indirect, prin nerespectarea deciziilor Curții Constituționale de către unele instanțe judecătorești se va ajunge la condamnarea României, dar nu pentru încălcarea art.1 din Protocolul adițional la Convenție, ci pentru încălcarea art.6 par.1 din Convenție referitor la dreptul la un proces echitabil.

De altfel, și Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr.29 din 12 decembrie 2011³¹, pronunțată în urma formulării unui recurs în interesul legii, a statuat în sensul celor de mai sus, arătând că, „având în vedere cele anterior stabilite cu privire la caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, precum și al considerentelor acestora, în limitele controlului de constituționalitate, Înalta Curte reține că instanțele judecătorești nu erau în drept să facă aprecieri asupra unor critici de neconstituționalitate”.

Considerăm că decizia Curții Constituționale trebuie respectată și în privința celor stabilite asupra criticilor de convenționalitate, din moment ce ea este general obligatorie, instanța de judecată beneficiind de o marjă de apreciere numai în măsura în care circumstanțele de fapt, concrete ale cauzei sunt total diferite de cele reținute de Curte în decizia sa. Argumentele pe care ne întemeiem atunci când susținem acest punct de vedere sunt următoarele: Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale este un instrument subsidiar de lucru, ca și jurisdicția exercitată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului³², din moment ce instanțele judecătorești o aplică numai în măsura în care legislația națională este contrară

³⁰ Prin Decizia nr.215 din 13 martie 2012, nepublicată încă în Monitorul Oficial al României, Partea I, Curtea Constituțională a subliniat că, prin decizia de admisibilitate din 7 februarie 2012, „Curtea de la Strasbourg a preluat [...] raționamentul Curții Constituționale [fiind vizate, în special, Decizia nr.871 din 25 iunie 2010 și Deciziile nr.1264, 1268, 1269 și 1270 din 27 septembrie 2011 – sn], statuând că măsura de reducere a pensiilor de serviciu este prevăzută de lege [...] și constituie o modalitate de a echilibra bugetul și de a corecta diferențele existente între sistemele de pensie, iar aceste motive nu pot fi considerate drept nerezonabile sau disproportionale”.

³¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.925 din 27 decembrie 2011.

³² A se vedea, în acest sens, și J.-P. Jaque – *The accession of the European Union to the European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms* în *Common Market Law Review*, vol.48 nr.4/2011 p.995-1023.

acesteia³³; instanța de judecată poate ridica, din oficiu, o excepție de neconstituționalitate motivată pe încălcarea prevederilor Convenției prin dispozițiile din dreptul intern, declanșând astfel un control de constituționalitate, care implică și un control de convenționalitate în temeiul art.20 alin.(1) din Constituție³⁴, în urma căruia Curtea Constituțională va pronunța o decizie, prin care va soluționa criticile formulate din această perspectivă³⁵. Apare cu evidență necesitatea existenței unui **dialog al judecătorilor** și nu a unui conflict între jurisdicții – a se vedea și *mutatis mutandis* Decizia Curții Constituționale nr.668 din 18 mai 2011³⁶ raportat la dialogul deschis de Curtea Constituțională cu Curtea de Justiție a Uniunii Europene³⁷.

1.2. Deciziile prin care se constată neconstituționalitatea dispozițiilor legale criticate. În acest caz, astfel cum rezultă din dispozițiile constituționale cuprinse în art.147 alin.(1), norma juridică este suspendată de drept și, în final, în lipsa

³³ Și Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr.29 din 12 decembrie 2011 arată că nu poate fi reținută premisa potrivit căreia standardul european este superior standardului constituțional în privința protecției pensiilor de serviciu.

³⁴ A se vedea și Kozsokár Gábor - *Aspecte de constituționalitate a unor dispoziții din legislația națională, neconcordante cu reglementări internaționale* în *Buletinul Curții Constituționale* nr.6/2003. În acest studiu, printre altele se arată că „Art.20 alin.(1) obligă Curtea Constituțională să interpreteze dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și cu celelalte pacte și tratate la care România este parte. Dacă va constata că o anumită dispoziție constituțională, interpretată în modul dispus de art.20 alin.(1) din Constituție, este încălcată prin reglementarea legală supusă controlului de constituționalitate, Curtea Constituțională va constata neconstituționalitatea acesteia”.

³⁵ Încă din anul 2010 a fost subliniat caracterul nelegal al acelor decizii judecătorești care înfrâng deciziile Curții Constituționale; în acest sens, a fost dat ca exemplu Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr.4615 din 26 octombrie 2009. În cauza care a făcut obiectul deciziei respective, instanța judecătorească a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a unui text de lege pe motiv că ar încălca dreptul la un proces echitabil; soluționând excepția, Curtea a stabilit atât constituționalitatea, cât și convenționalitatea acestui text. Însă, Înalta Curte, în pofida deciziei Curții Constituționale, a considerat că textul respectiv era contrar dreptului la un proces echitabil prevăzut de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și, în consecință, a ales să ignore decizia Curții Constituționale și nu aplice textul în cauza respectivă. Or, un atare comportament instituțional este inacceptabil – a se vedea, în acest sens, Ș. Beligrădeanu - „*Flagrantă nelegalitate, în raport cu legea fundamentală, a refuzului Înaltei Curți de Casație și Justiție de a aplica o dispoziție înscrisă într-o lege în vigoare, sub cuvânt că aceasta <înfrânge dreptul la un proces echitabil> - deci este neconstituțională-*, deși Curtea Constituțională constatase constituționalitatea acelei prevederi legale în *Dreptul* nr.7/2010, p.55-66. Este evident că un comportament constituțional loial este de esența statului de drept, iar Curtea Constituțională este și trebuie să fie garantul supremației Constituției – a se vedea și Benke K. - *The dialogue of the Romanian Constitutional Court with the National Judiciary and the European Courts* în *Diritto Pubblico Comparato ed Europeo* nr.1/2011, p.285.

³⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.487 din 8 iulie 2011.

³⁷ Curtea Constituțională, prin decizia menționată, a reținut că rămâne la aprecierea sa aplicarea în cadrul controlului de constituționalitate a hotărârilor Curții de Justiție a Uniunii Europene sau formularea de către ea însăși de întrebări preliminare în vederea stabilirii conținutului normei europene. „O atare atitudine ține de cooperarea dintre instanța constituțională națională și cea europeană, precum și de dialogul judiciar dintre acestea, fără a se aduce în discuție aspecte ce țin de stabilirea unor ierarhii între aceste instanțe”.

intervenției legiuitorului originar sau delegat, își încetează efectele. Ea dispune din fondul activ al legislației, din dreptul pozitiv, ceea ce face ca sarcina autorităților publice care aplică legea să fie mai dificilă în privința determinării în concret a efectelor deciziei Curții Constituționale asupra cauzelor pe care le instrumentează, cauze care în funcție de domeniul vizat au o anumită specificitate. De aceea, Curtea pentru a preveni fie o practică neunitară, fie încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale sau, *in extremis*, pentru a evita nesocotirea deciziilor sale, are îndatorirea ca în cuprinsul deciziei să arate efectele pe care aceasta urmează a le produce (astfel cum a făcut-o în Decizia nr.665 din 5 iulie 2007³⁸ și Decizia nr.1615 din 20 decembrie 2011³⁹). Mai mult, Curtea Constituțională fiind unica autoritate de jurisdicție constituțională din România în domeniul controlului de constituționalitate, are plenitudine de jurisdicție în acest domeniu⁴⁰. A accepta ca efectele deciziilor sale să fie interpretate, în procesul de aplicare a legii, de către alte instituții ale statului, ar echivala cu o știrbire a competenței Curții. Opozabilitatea *erga omnes* a deciziilor Curții Constituționale implică obligația constituțională a tuturor autorităților de a **aplica** întocmai deciziile Curții la situațiile concrete în care normele declarate neconstituționale au incidență.

Astfel, instanța de judecată nu mai trebuie să interpreteze efectul deciziei, ci să aplice decizia într-un mod conform considerentelor acesteia la cazul dedus judecății sale. Aceste efecte rezultă din interpretarea Constituției de către instanța constituțională, care are obligația de a-și explicita, în mod complet și coerent, raționamentul său juridic de interpretare și aplicare a normelor de rang constituțional⁴¹. O atare operație implică, în mod evident, și precizarea efectelor deciziei Curții Constituționale din perspectiva conceptelor constituționale pe care instanța le utilizează și care fundamentează soluția pronunțată. Asemenea precizări se constituie într-o componentă firească a raționamentului pe care se întemeiază controlul de constituționalitate, instanța constituțională fiind cea mai în măsură să stabilească efectele actelor sale, în acord cu prevederile Legii fundamentale.

³⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.547 din 10 august 2007.

³⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.99 din 8 februarie 2012

⁴⁰ A se vedea, în acest sens, Decizia nr.302 din 27 martie 2012, nepublicată încă în Monitorul Oficial al României, Partea I, precum și Decizia nr.838 din 27 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.461 din 3 iulie 2009.

⁴¹ A se vedea, în acest sens, M. Safta, Benke K. – *Obligativitatea considerentelor deciziilor Curții Constituționale în Dreptul nr.9/2010*, p.28-56.

Referitor la tipurile de efecte pe care o decizie a Curții Constituționale urmează a le produce, distingem între efectele ce țin de relevanța/exigențele constituționale ale deciziei Curții pentru procesul de legiferare și de interpretare a legii (efecte specifice de drept constituțional) și efectele deciziei Curții ce țin de procesul infraconstituțional de interpretare și aplicare a legii în raport de situația de speță (efecte rezultante).

Pentru a ilustra clasificarea mai sus arătată cu un exemplu izvorât din jurisprudența instanțelor judecătorești și a Curții Constituționale, ne vom referi la efectele pe care le-a determinat constatarea neconstituționalității prevederilor art.I pct.185 din Legea nr.356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi⁴².

Astfel, prin Decizia nr.783 din 12 mai 2009⁴³, Curtea Constituțională a constatat neconstituționalitatea abrogării art.385⁹ alin.1 pct.17¹ din Codul de procedură penală realizată prin art.I pct.185 din Legea nr.356/2006, iar cu privire la efectele pronunțării acestei decizii a făcut trimitere la jurisprudența sa, potrivit căreia prevederile legale abrogate prin textul de lege declarat neconstituțional reintră în fondul activ al dreptului, continuând să producă efecte juridice, în condițiile art.147 alin.(1) din Constituție. Cu alte cuvinte, instanța constituțională a considerat că efectul soluției pronunțate constă în faptul că dispozițiile art.385⁹ alin.1 pct.17¹ din Codul de procedură penală „*continuă să producă efecte*”, manifestând astfel un rol activ în ceea ce privește determinarea efectelor deciziilor sale, rol asumat prin crearea unui fond jurisprudențial bogat⁴⁴ cu privire la această problemă. În lipsa acestei precizări („*continuă să producă efecte*”) în cuprinsul deciziei Curții Constituționale, controlul de constituționalitate realizat ar fi rămas fără efecte, întrucât nici Parlamentul și nici Guvernul, în calitate de legiuitor delegat, nu au intervenit pentru punerea de acord a legii cu dispozițiile Constituției, așa cum dispune art.147 alin.(1) din Legea fundamentală⁴⁵.

⁴² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.677 din 7 august 2006.

⁴³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.404 din 15 iunie 2009.

⁴⁴ Decizia nr.414 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.291 din 4 mai 2010, Decizia nr.783 din 12 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 404 din 15 iunie 2009 sau Decizia nr.62 din 18 ianuarie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.104 din 12 februarie 2007.

⁴⁵ A se vedea și Raportul României prezentat la cel de-al XV-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, organizat la București în mai 2011, cu tema *Justiția Constituțională: funcții și raporturile cu celelalte autorități publice*, p.50 și următoarele

Prin urmare, constatăm că, în acest caz, Curtea a consacrat, pe cale jurisprudențială, un efect specific de drept constituțional al deciziilor sale – revigorarea normei abrogate.

Cu privire la efectele Deciziei nr.783 din 12 mai 2009 pentru procesul infraconstituțional de interpretare și aplicare a legii, menționăm Decizia nr. 2461 din 26 iunie 2009, pronunțată de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Instanța supremă a arătat că, „prin decizia Curții Constituționale nr.783 din 12 mai 2009 - publicată în Monitorul Oficial la 15 iunie 2009 - s-a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.I pct.185 din Legea nr.356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală.

Curtea Constituțională a motivat că abrogarea art.385⁹ alin. (1) pct.17¹ din Codul de procedură penală, prin dispozițiile declarate neconstituționale, încalcă dispozițiile constituționale ale art.21 privind accesul liber la justiție, precum și ale art.20 din Constituție referitoare la tratatele internaționale privind drepturile omului raportate la prevederile art.6 referitoare la dreptul la un proces echitabil și ale art.13 privind dreptul la un recurs efectiv din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Așa fiind, critica formulată de inculpați prin referirea la cazul de casare prevăzut în art.385⁹ alin.(1) pct.17¹ din Codul de procedură penală devine actuală și posibilă”.

Prin urmare, dacă instanța constituțională a apreciat necesar să se pronunțe chiar în cuprinsul deciziei sale cu privire la efectele cu relevanță constituțională ale acesteia⁴⁶, instanțele judecătorești sau autoritățile administrative sunt cele care au competența de a aplica decizia Curții Constituționale, transpunând efectele stabilite de Curte, în procesul infraconstituțional de interpretare și aplicare a legii⁴⁷. Actul adoptat în urma aplicării deciziei la speța concretă reprezintă el însuși un efect al deciziei Curții Constituționale - rezultanta efectelor specifice de drept constituțional ale acesteia.

⁴⁶ A se vedea, în acest sens, și prevederile art.3 alin.(2) din Legea nr.47/1992, potrivit căroră „În exercitarea atribuțiilor care îi revin Curtea Constituțională este singura în drept să hotărască asupra competenței sale”.

⁴⁷ Considerăm că autoritățile administrative și judecătorești menționate rețin, totuși, o anumită competență subsidiară de a constata și arăta ele însele efectul specific de drept constituțional ale deciziilor Curții Constituționale, în măsura în care acestea nu sunt precizate în corpul deciziei instanței constituționale. Avem în vedere, spre exemplu, Decizia nr.694 din 20 mai 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.392 din 14 iunie 2010, prin care Curtea nu a mai făcut referire la jurisprudența sa cu privire la constatarea neconstituționalității prevederilor de abrogare, lăsând, practic, în sarcina instanțelor judecătorești reținerea efectului specific de drept constituțional al deciziei, dar, desigur, ținând cont de jurisprudența, deja consolidată în această materie, a Curții Constituționale.

În sensul celor de mai sus menționăm atât Deciziile nr.766 din 15 iunie 2011 și nr.1615 din 20 decembrie 2011, în care Curtea a stabilit exact ceea ce efectele pe care le implică o decizie de constatare a neconstituționalității unui text de lege care nu mai este în vigoare, cât și considerentele reținute de Curte în Decizia nr.665 din 5 iulie 2007⁴⁸, și anume: *„admiterea, în considerarea rațiunilor înfățișate, a excepției de neconstituționalitate [...] face necesară examinarea consecințelor pe care le antrenează o asemenea soluție cât privește menținerea actelor procesuale deja efectuate în cauză. Curtea consideră că o asemenea examinare se impune întrucât, chiar dacă obiectul său implică și un aspect de aplicare a legii, în măsura în care este vorba de consecințe ale constatării neconstituționalității, ceea ce prevalează sunt acestea din urmă, ele constituind principalul, problemele de aplicare a legii având doar caracter accesoriu”*. În temeiul acestui raționament juridic, Curtea a reținut, în cuprinsul aceleiași decizii: *„constatarea neconstituționalității textului legal dedus controlului, cu consecința lipirii sale de eficiență juridică, va antrena extinderea regimului derogatoriu de urmărire penală și judecată a membrilor Guvernului în exercițiu, pentru infracțiunile săvârșite în această calitate, și asupra foștilor membri ai acestuia”⁴⁹*.

Încălcarea de către puterea legiuitoare, executivă sau judecătorească a efectelor specifice de drept constituțional ce se atașează deciziilor Curții Constituționale, atrage următoarele consecințe/sanctiuni juridice:

⁴⁸Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.547 din 10 august 2007.

⁴⁹ Printr-o altă decizie, și anume Decizia nr.838 din 27 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.461 din 3 iulie 2009, constatând existența unui conflict juridic de natură constituțională între autoritatea judecătorească, pe de o parte, și Parlamentul României și Guvernul României, pe de altă parte Curtea a precizat expres că aceasta nu produce efecte asupra hotărârilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, care au condus la declanșarea conflictului juridic de natură constituțională. Curtea a reținut că *„decizia pronunțată de Curtea Constituțională în soluționarea conflictului juridic de natură constituțională nu poate produce niciun efect cu privire la valabilitatea deciziilor deja pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în exercitarea atribuției consacrate de art.329 din Codul de procedură civilă. [...] Potrivit art.147 alin.(4) din Constituție, <<Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor>>. Efectul ex nunc al actelor Curții constituie o aplicare a principiului neretroactivității, garanție fundamentală a drepturilor constituționale de natură a asigura securitatea juridică și încrederea cetățenilor în sistemul de drept, o premisă a respectării separației puterilor în stat, contribuind în acest fel la consolidarea statului de drept. Pe cale de consecință, efectele deciziei Curții nu pot viza decât actele, acțiunile, inacțiunile sau operațiunile ce urmează a se desfășura în viitor de către autoritățile publice implicate în conflictul juridic de natură constituțională”*.

- cu referire la puterea legiuitoare, declararea neconstituționalității soluției legislative care reiterează o soluție legislativă a cărei neconstituționalitate a fost constatată în prealabil⁵⁰;

- cu referire la puterea executivă, fie neconstituționalitatea soluției legislative promovate⁵¹, atunci când Guvernul acționează ca și legiuitor delegat, fie cenzurarea directă a actelor administrative de către instanțele judecătorești pe calea contenciosului administrativ, în temeiul art.126 alin.(6) din Constituție;

- cu referire la puterea judecătorească, fie infirmarea în căile de atac a hotărârilor judecătorești care nu respectă efectele deciziilor Curții, fie posibila declanșare a unui conflict juridic de natură constituțională⁵².

Prin urmare, o atare conduită a celor trei puteri pune în discuție respectarea dispozițiilor Legii fundamentale și, indirect, parafrazând o decizie a instanței constituționale⁵³, comportamentul constituțional al acestora față de Curtea Constituțională.

Înțelegem să insistăm în prelegerea de față asupra relației dintre Curtea Constituțională și Înalta Curte de Casație și Justiție, astfel cum este aceasta conturată în jurisprudența celor două instanțe.

Un caz aparte l-a constituit situația creată în urma declarării neconstituționalității norme de abogare a infracțiunilor cuprinse la art.205-207 din Codul penal, referitoare la infracțiunile de insultă și calomnie, prin Decizia Curții Constituționale nr.62 din 18 ianuarie 2007⁵⁴.

Prin acea decizie și, ulterior, prin jurisprudența care i-a succedat, Curtea Constituțională a statuat, cu valoare de principiu, că în cazul constatării

⁵⁰ Decizia nr.1133 in 27 noiembrie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.851 din 12 decembrie 2007 coroborată cu Decizia nr.472 din 22 aprilie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.336 din 30 aprilie 2008 sau Decizia nr.415 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.294 din 5 mai 2010 coroborată cu Decizia nr.1018 din 19 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.511 din 22 iulie 2010, Decizia nr.1394 din 26 octombrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.863 din 23 decembrie 2010, coroborată cu Decizia nr.335 din 10 martie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.355 din 23 mai 2011.

⁵¹ Decizia Curții Constituționale nr.1.257 din 7 octombrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.758 din 6 noiembrie 2009, sau Decizia nr.1.629 din 3 decembrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.28 din 14 ianuarie 2010.

⁵² Decizia nr.838 din 27 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.461 din 3 iulie 2009 sau Decizia nr.1222 din 12 noiembrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 864 din 22 decembrie 2008.

⁵³ Decizia Curții Constituționale nr.1.257 din 7 octombrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.758 din 6 noiembrie 2009.

⁵⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.104 din 12 februarie 2007.

neconstituționalității unor acte abrogatoare, acestea își încetează efectele juridice în condițiile prevăzute de art.147 alin.(1) din Constituție, iar prevederile legale care au format obiectul abrogării continuă să producă efecte juridice; „*acesta este un efect specific al pierderii legitimității constituționale [...], sancțiune diferită și mult mai gravă decât o simplă abrogare a unui text normativ.*”⁵⁵ Este, deci, o consacrare expresă în jurisprudența Curții Constituționale a efectelor speciale de drept constituțional a deciziilor sale.

Cu toate acestea, prin Decizia nr.8 din 18 octombrie 2010⁵⁶, pronunțată ca urmare a soluționării unui recurs în interesul legii, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că, din moment ce, după abrogarea dispozițiilor art.205-207 din Codul penal, prin art.I pct.56 din Legea nr.278/2006, „faptele de insultă și de calomnie nu au mai fost reîncriminate, este evident că, în ansamblul lor, persoanele cărora li se adresează legea nu au posibilitatea să cunoască reîntrirea acelor fapte în sfera ilicitului penal, pentru a-și adapta în mod corespunzător conduita, spre a nu intra sub incidența răspunderii penale.

Este semnificativ că prin însăși dispozițiile preliminare ale actualului Cod penal, reglementându-se principiul legalității incriminării, s-a înscris la art.2 că <<*legea prevede care fapte constituie infracțiuni, pedepsele ce se aplică infracțiunilor și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii acestor fapte*>>.

De aceea, câtă vreme faptele de insultă și de calomnie, dezincriminate prin art.I pct.56 din Legea nr.278/2006, nu au mai fost reîncriminate de puterea legiuitoare, singura abilitată într-un stat de drept să o facă, nu se poate considera că faptele respective ar constitui infracțiuni și că textele de lege abrogate în care erau incriminate ar fi reintrat în vigoare”.

Relația dintre cele două instanțe s-a reglat în timp, Înalta Curte de Casație și Justiție revenind asupra jurisprudenței sale în privința efectelor deciziilor Curții Constituționale prin care se constată neconstituționalitatea normelor abrogatoare și stabilind, prin Decizia nr.3 din 4 aprilie 2011⁵⁷, că „prin Decizia nr.62/2007, Curtea Constituțională a înlăturat orice dubii cu privire la efectele declarării neconstituționalității unor dispoziții de abrogare, stabilind că, în cazul constatării neconstituționalității lor, acestea își încetează efectele juridice în condițiile prevăzute

⁵⁵ Decizia nr.414 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.291 din 4 mai 2010.

⁵⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.416 din 16 iunie 2011.

⁵⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.350 din 19 mai 2011.

de art.147 alin.(1) din Constituție, iar prevederile legale care au format obiectul abrogării continuă să producă efecte juridice.

Această interpretare dată de Curtea Constituțională înseși efectelor unei decizii prin care s-a declarat neconstituțional un text de abrogare face ca hotărârile instanțelor interne prin care a fost respinsă cererea reclamantilor, cu motivarea că decizia Curții Constituționale nu poate activa un text abrogat, să fie total lipsite de temei legal. (...) Or, potrivit art.11 alin.(3) din Legea nr.47/1992, republicată, deciziile Curții Constituționale sunt obligatorii, ceea ce înseamnă că ele trebuie aplicate întocmai, nu numai în ceea ce privește dispozitivul deciziei, dar și considerentele care îl explicitează”. Prin aceeași decizie, s-a arătat că instanțele de judecată sunt „obligate să se conformeze deciziilor Curții Constituționale și să nu dea eficiență actelor normative declarate neconstituționale”.

Curtea Constituțională a luat act de schimbarea de jurisprudență a Înaltei Curți de Casație și Justiție, reținând în Decizia nr.898 din 30 iunie 2011⁵⁸ și Decizia nr.1422 din 20 octombrie 2011⁵⁹, că, „prin Decizia nr.3 din 4 aprilie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.350 din 19 mai 2011, Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul în interesul legii care viza aplicarea dispozițiilor Legii nr.221/2008, stabilind că acestea se aplică pe toată perioada cuprinsă între 1 octombrie 2008 și 31 decembrie 2009, astfel încât reîncadrarea personalului didactic din învățământ la data de 1 ianuarie 2010 se va face pe coeficienții și salariul avut în plată la 31 decembrie 2009 stabilit în conformitate cu Legea nr.221/2008, și nu cu Ordonanța de urgență a Guvernului nr.41/2009. O atare interpretare, departe de a constitui o ingerință în sfera de competență a puterii legiuitoare, **reprezintă o aplicare corectă a deciziilor Curții Constituționale pronunțate în materia salarizării personalului din învățământ** (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.124 din 9 februarie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României nr.272 din 27 aprilie 2010, Decizia nr.983 din 30 iunie 2009 sau Decizia nr.989 din 30 iunie 2009, publicate în Monitorul Oficial al României nr.531 din 31 iulie 2009)”.

2. Decizii interpretative sau intermediare. Curtea, prin Decizia nr.898 din 30 iunie 2011, *precitată*, a statuat că „în măsura în care instanța constituțională a constatat constituționalitatea textului criticat într-o anumită interpretare, ce rezultă fie

⁵⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.706 din 6 octombrie 2011.

⁵⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.880 din 13 decembrie 2011.

direct din dispozitivul deciziei, fie indirect din coroborarea considerentelor cu dispozitivul deciziei, prin ridicarea din nou a unei excepții de neconstituționalitate cu privire la același text și cu o motivare identică se tinde la înfrângerea caracterului general obligatoriu al deciziei Curții Constituționale, care se atașează inclusiv deciziilor prin care se constată constituționalitatea legilor sau a ordonanțelor ori a unor dispoziții din acestea. Dacă în cel de-al doilea caz, "pentru a da o forță sporită deciziei și fără a marca o reconsiderare a jurisprudenței sale", Curtea este competentă să se pronunțe chiar în sensul admiterii excepției formulate și constatării neconstituționalității textului contestat în interpretarea contrară deciziei anterioare (Decizia nr.536 din 28 aprilie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.482 din 7 iulie 2011⁶⁰), în primul caz devin incidente dispozițiile art.29 alin.(3) din Legea nr.47/1992, potrivit căroră "nu pot face obiectul excepției prevederile constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale". Rațiunea aplicării acestor dispoziții legale constă în faptul că, indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât în dispozitivul deciziei pronunțate în cadrul competenței prevăzute de art.146 lit.d) din Constituție că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, se menține prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, dar sunt excluse din cadrul constituțional toate celelalte interpretări posibile. În consecință, Curtea reține că într-o atare situație excepția de neconstituționalitate a fost admisă⁶¹.

Prin Decizia nr.536 din 28 aprilie 2011⁶², Curtea a stabilit că, „indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, atât instanțele

⁶⁰ Este o aplicare în cadrul sistemului românesc de control al constituționalității legilor a ceea ce în sistemul italian de control de constituționalitate se numește „*doppia pronuncia*”. În Italia, Curtea poate emite o decizie „interpretativă”, care dă interpretarea „constituțională” a legii și, din punct de vedere formal, nu este obligatorie decât pentru judecătorul instanței ordinare care a făcut sesizarea; teoretic, ceilalți judecători sunt liberi să interpreteze legea în deplină autonomie. Cu toate acestea, de regulă ei vor îmbrățișa interpretările date de Curte, dacă sunt necesare în scopul de a evita ca legea să capete conotații neconstituționale. Judecătorii nu pot aplica o interpretare respinsă de Curte; dacă vor tinde să se bazeze pe o astfel de interpretare, este de presupus (și de sperat) că ei vor sesiza din nou Curtea. Acest lucru îi permite Curții să-și „duplicheze” decizia de respingere, pronunțând de această dată o decizie prin care declară neconstituționalitatea legii (așa-numitul sistem de „dublă judecare”).

⁶¹ A se vedea, în același sens, și Decizia nr.319 din 27 martie 2012.

⁶² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 482 din 7 iulie 2011.

judecătorești, cât și organele administrative trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare”.

Mai mult, prin Decizia nr.854 din 23 iunie 2011⁶³, Curtea a statuat că „în interpretarea legii, instanțele judecătorești, între care și Înalta Curte de Casație și Justiție, trebuie să respecte cadrul constituțional, iar sancționarea depășirii/încălțării acestuia revine în exclusivitate Curții Constituționale. (...) Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art.1 alin.(5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie. Din perspectiva raportării la prevederile Constituției, Curtea Constituțională verifică constituționalitatea textelor legale aplicabile în interpretarea consacrată prin recursurile în interesul legii. A admite o teză contrară contravine însăși rațiunii existenței Curții Constituționale, care și-ar nega rolul său constituțional acceptând ca un text legal să se aplice în limite ce ar putea intra în coliziune cu Legea fundamentală”.

Nu în ultimul rând, prin Decizia nr.223 din 13 martie 2012, Curtea a constatat constituționalitatea unui text de lege într-o anumită interpretare „având în vedere faptul că neconstituționalitatea este atât o sancțiune ultimă aplicată de instanța constituțională cu repercusiuni asupra existenței normative a legii, cât și parte integrantă a ordinii juridice normative (Decizia nr.847 din 8 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, nr.605 din 14 august 2008)”.

Așadar, Curtea evită să constate neconstituționalitatea dispozițiilor de lege criticate și încearcă să stabilească un înțeles al normei conform cu Constituția, pronunțarea unei decizii simple sau extreme constituind o sancțiune de ultimă instanță. Este important a înțelege efectele acestor decizii, cu atât mai mult cu cât deciziile sub rezervă de interpretare prin care se constată constituționalitatea textului într-o anumită măsură reprezintă o pondere în creștere în jurisprudența Curții Constituționale.

Nu în ultimul rând, toate considerațiile menționate în privința deciziilor pure și simple de constatare a neconstituționalității referitoare la necesitatea menționării chiar în textul considerentelor deciziei Curții a efectelor pe care acestea le produc sunt valabile *mutatis mutandis* și în cazul deciziilor interpretative. Un asemenea

⁶³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.672 din 21 septembrie 2011.

raționament are în vedere că, în privința acestei categorii de decizii, gradul de complexitate al efectelor pe care îl produc este chiar mai mare față de deciziile pure și simple, din moment ce textul care a făcut obiectul controlului de constituționalitate nu este eliminat din fondul activ al legislației, ci își va găsi aplicarea în interpretarea stabilită de instanța constituțională.

În concluzie, reținem că puterea de lucru judecat ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care acesta se sprijină. Astfel, atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor Curții Constituționale sunt general obligatorii, potrivit dispozițiilor art.147 alin.(4) din Constituție, și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept⁶⁴. Este un considerent de principiu din ce în ce mai des folosit de instanța constituțională, pentru a reaminti autorităților publice că au obligația aplicării conforme a deciziilor sale, inclusiv a efectelor stabilite prin acestea.

Senia Mihaela COSTINESCU
Magistrat-asistent șef
Curtea Constituțională

BENKE Károly
Magistrat-asistent șef
Curtea Constituțională

⁶⁴ A se vedea, în acest sens, Decizia Plenumului Curții Constituționale nr. 1/1995 privind obligativitatea deciziilor sale pronunțate în cadrul controlului de constituționalitate, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.16 din 26 ianuarie 1995, Decizia nr.1415 din 4 noiembrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.796 din 23 noiembrie 2009, Decizia nr.414 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 291 din 4 mai 2010, Decizia nr.415 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.294 din 5 mai 2010, Decizia nr.694 din 20 mai 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.392 din 14 iunie 2010, Deciziile nr.872 și nr.874 din 25 iunie 2010, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.433 din 28 iunie 2010, Decizia nr.903 din 6 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.584 din 17 august 2010, Decizia nr.1018 din 19 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.511 din 22 iulie 2010, Decizia nr.536 din 28 aprilie 2011, Decizia nr.766 din 15 iunie 2011, Decizia nr.799 din 17 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.440 din 23 iunie 2011, Decizia nr.1615 din 20 decembrie 2011 sau Decizia nr.223 din 13 martie 2012.